

Списание ЕПОХИ
Издание на Историческия факултет на
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“
Journal EPOCHI [EPOCHS]
Edition of the Department of History of
“St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo

Том / Volume XXIII (2015),
Книжка / Issue 2

ВЪОРЪЖЕНОТО НАСИЛИЕ, ВОЙНАТА И МИРЪТ В „САГА ЗА ФАРЬОРЦИТЕ”: ОПИТ ЗА АНАЛИЗ

Ивелин Иванов

ARMED VIOLENCE, WARFARE AND PEACE KEEPING IN THE *FAEREYNGA SAGA*

Ivelin Ivanov

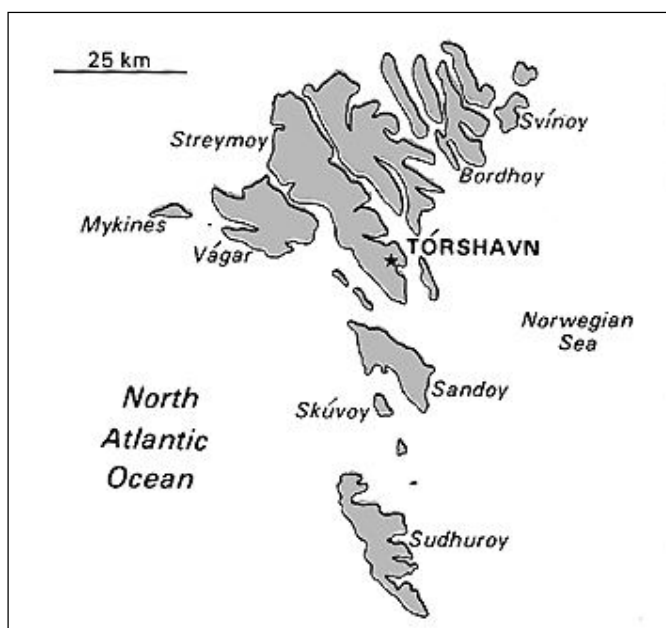
Abstract: The article deals with violence and peacekeeping in the *Faereynga Saga* which had been written in Iceland at the beginning of the XIII c. First, the author focuses on hostilities and limited-scale armed violence on the island. The analysis of textual information leads to a clear identification of several types of hostility activities, not all can be classified as a typical military conflict but rather as acts of revenge and murder. Next, the author concludes that the available information does not allow to fix the frequency and intensity of this type of actions. Obviously, they were relatively rare events that left a long lasting impression for generations. Some of the examples show that the reason or occasion were not only blood feud, but also actions against Vikings or conflicts with foreign merchants. Furthermore, the purpose of armed violence was not only physical injury or murder, but also a demonstration of expulsion or social isolation of an outlawed person or a whole group.

In conclusion, the author underlines that the *Faereynga Saga* provides unique information about small scale conflicts and armed clashes in the Faroe Islands. Also, he concludes that the saga could be a reliable source concerning the victims in the armed clashes. Next, unlike the armed violence, peace should be regarded as private and regional rather than as a political reality. Finally, the author notes that analysed clashes and conflicts provides a valuable information about conflicts and peace keeping in isolated Scandinavian societies in the North Atlantic.

Key words: Faereynga Saga, Scandinavian migration, violence, peace keeping, warfare.

Фарьорските острови са група от осемнадесет острова в Североизточния Атлантик, разположени на почти еднакво разстояние от о-в Исландия и от северните шотландски острови (фиг. 1). Островите имат специфичен геоложки строеж и са изградени основно от базалтови скални масиви, извисяващи се стръмно до максимална височина от 882 метра над морското равнище. Поради разположението си в мощното и топло океанско течение Гълфстрийм, Фарьорските острови имат сравнително мек и влажен климат, с януарски температури около 3,2°C и максимални летни температури от около 10.5°C. Поради планинския си релеф със стръмни склонове, островите предлагат малко на брой и ограничени по площ равни или леко наклонени терени с плитки и не особено плодородни почви, които не са изложени на силните югоизточни ветрове. Трябва да отбележим също, че островите са без гориста растителност [Edwards, K. 2005, pp. 588 – 590].

В подобни природо-климатични условия било осъществено заселването на Фарьорите. В наши дни се приема почти единодушно, че първите скандинавски заселници пристигнали ок. 800 г. и че този процес е отразен в „Сага за фарьорците” [Сага за фарьорците..., с. 1], в която откриваме и описанието и наименованията на някои от местата на заселване. Част от тях се потвърждават и от осъществените археологически разкопки. Съвременни генетични проучвания на населението в Северния Атлантик показват, че около 1/5 от мъжете на днешното коренно население на Фарьорите не е от скандинавски,

Фиг. 1. Карта на Фарьорските острови

а по-скоро от британски (най-вече от северните и западни острови на Шотландия) и от ирландски произход [Jorgensen, T. 2004, pp. 19 – 28]. Първоначално заселниците се установили и изградили своите ферми на удобни за акостиране и прикрити от ветровете места по крайбрежието. Тези ранни поселища се състояли от няколко постройки, обитавани от сродни фамилии и групи, а в непосредствена близост се намирали малки обработваеми площи. Пасищата за добитък се намирали по високите склонове и били ползвани общо. След християнизацията голяма част от обработваемата земя и пасищата преминали в църковна собственост, като процесът бил особено активен по време и след голямата чумна епидемия от средата на XIV в. Въпреки че мнозинството от историците приемат като начална дата на Скандинавското средновековие 1050 г., то за начало на този период на Фарьорските острови се възприема 1035 г., когато Лейф Осурсон бил назначен от норвежкия владетел Магнус I за ярл на островната група [Edwards, K. 2005, p. 589; Сага за фарьорците..., с. 87 – 88]. Краят на средновековния период бил положен с Реформацията, като за гранична се приема годината 1540. В църковно отношение Фарьорите били също под контрола на Норвегия, но до 1104 г. архиепископът на Хамбург и Бремен също осъществявал църковна власт и юрисдикция над тези отдалечени острови.

Неясен остава и въпросът за числеността на населението на островите през средновековието. Единствените приемливи предположения са на базата на известните от писмените източници и от археологическите разкопки средновековни ферми и къщи, които водят до предполагаема цифра от около 3000 души около 1500 г. Въз основа на това можем да приемем, че числеността на населението в описания от „Сага за фарьорците” период е била двойно по-ниска, т.е. около 1500 души [цит. по: Edwards, K. 2005, p. 590].

Приема се, че „Сага за фарьорците” била написана в Исландия в началото на XIII в. В съвременния си вид тя е сбор от различни текстове от исландски саги, които разкриват ранната история на скандинавските заселници на Фарьорите. Тези текстове били събрани в едно книжно тяло за пръв път през 1832 г. и в този смисъл познатият ни единен текст е дело на модерната, а не на средновековната епоха. Въпреки това някои изследователи предполагат, че вероятно е съществувал в подобен вид и през Средновековието. Текстът на сагите описва най-вече сблъсъци и конфликти между силните местни водачи и някои събития около налагането на християнството на Фарьорските острови в десетилетията преди и непосредствено след 1000 г.

Според сагата първият заселник бил Гримур Камбан, но това е спорно. Неясните сведения за автора (по-скоро авторите на сагите), и редица податки в текста дават основание за крайно критичен подход към историческата стойност на сагата, в която са записани твърде малко места и имена на селища и ферми. От една страна, езиковеди и фолклористи отричат историческата стойност на „Сага за фарьорците”, изтъквайки факта, че най-ранният, достигнал до нас ръкопис датира от повече от два

века след описваните събития. В същото време обаче, започналите в средата на XX в. археологически проучвания показват удивително съвпадение на разкопките на къщи и селища от X – XIII в. с посочени в сагата места на заселване [Dahl, S. 1970, pp. 60 – 73]. Чрез съвременните методи на поленов анализ от предполагаеми места на ранно заселване на о-в Судурой¹ е датиран хоризонт в периода 850 – 900 г. Тъй като подобни факти на практика доказват надеждността на текстовете от „Сага за фарьорците“, някои изследователи не споделят посочения по-горе краен скептицизъм и крайна критичност². Бих добавил също, че през XIX и нач. на XX в. научните изследвания и спорове върху малката островна група бележат висока интензивност [вж. Linklater, E. 1948, pp. 13 – 16; Arge, S. 1991, pp. 101 – 120; Arge, S. 1993, pp. 465 – 472; Arge, S., Sveinbjarnardýttir, G., Edwards, K., Buckland, P. 2005, pp. 597 – 620; Brandt, J., Guttesen, R. 1978, pp. 60 – 67; Brandt, J., Guttesen, R. 1979, pp. 17 – 24; Christensen, A. 2000, pp. 86 – 98; Jackson, A. 1976, pp. 50 – 59; Dahl, S. 1961 – 1965, pp. 135 – 141; Dahl, S. 1970, pp. 60 – 73; Jorgensen, T. 2004, pp. 19 – 28; MacDonald, A. 2002, pp. 13 – 29; McGovern, Th., Bigelow, G., Amorosi, Th., Russell, D. 1988, pp. 225 – 270; Ritchie, A. 1977, pp. 174 – 227; Small, A. 1969, pp. 145 – 155; Nolshe, M. 1972, pp. 87 – 93; Hansen, S. 1991, pp. 44 – 53; Vickers, K., Bending, J., Buckland, P., Edwards, K., Hansen, S., Cook, G. 2005, pp. 685 – 710; Young, G. 1979].

Въоръжени действия и насилие с ограничен характер и обхват

„Сага за фарьорците“ представя множество примери на семейна, родова вражда, въоръжено насилие и битки. Анализът на тази информация води до ясното определяне на няколко типа или групи въоръжени действия, като не всички могат да бъдат окачествени като класически военен конфликт. На първо място бих посочил примерите за враждебни действия с оръжие и въоръжените действия, свързани с отмъщение и убийство. В гл. 6-та от сагата е описан случай на среща на две враждебни семейни групи. Според текста едната наброявала седем мъже и една жена, а другата най-вероятно 10 или 12 души. Водачът на втората група – Снеулф, хвърлил копие по лидера на другата група – Халфгрим, но последният се прикрил с щит и не пострадал³. В случая явно се описва символна употреба на оръжие, тъй като по този начин Снеулф отказал да съдейства на Халфгрим, който бил нарушил закона. Явно тук проявата на въоръжено действие символизираща дистанциране от нарушителя на закона и от неговите хора.

Сагата представя и други примери на въоръжени действия с ограничен обхват и интензивност. Най-често поводът за такива „семейни войни“ бил убийство и неговото отмъщение. При свата между Елдерн и Ейнар, последният убил Елдерн със секира. Бресте, роднина на Елдерн, поел ролята на посредник за уреждане на враждата, но Хафгрим, в чиято земя се случило това, поискал възмездие. Спорът стигнал до общия ежегоден съд, но Ейнар бил оправдан. Хафгрим заявил, че ще търси отмъщение и това сложило началото на кървава вражда между него и Бресте [The Faroese Saga..., p. 6; The Saga of Thronð of Gate..., ch. 5].

Един от ярките примери на подобни въоръжени действия с тежки последствия е сблъсъкът между Тронд и Сигмунд. Според сагата Сигмунд Брестесон, Торе и Ейнар били изненадани на малкия о-в Димин от Тронд, който пристигнал с още единадесет въоръжени мъже. Въпреки, че в последвалите действия имало убит, те не могат да бъдат определени като сражение. След като се отскубнали от своите нападатели, Сигмунд, Торе и Ейнар побързали да съберат подкрепление и скоро се завърнали на острова, но Тронд и неговите хора били изчезнали [The Faroese Saga..., p. 35 – 36; The Saga of Thronð of Gate..., ch. 35]. Други подобни описания свидетелстват за по-крвопролитни сблъсъци, при които местни фарьорци използват оръжие срещу нападатели-викинги от Изток. В този случай били убити трима от дванадесетте нападатели, които били принудени да избягат. В случая най-вероятно е отразен набег на чужденци, които са наречени и търговци [The Faroese Saga..., p. 53; The Saga of Thronð of Gate..., ch. 54].

Пример за враждебни въоръжени действия от по-различен характер е нападението на Сигмунд над имението на Тронд. Според сагата Сигмунд отплавал от о-в Сцифей през нощта с два кораба и с

¹ О-в Судурой е най-южният и един от 17-те обитаеми от общо 18-те острова на архипела на Фарьорските острови. Виж Фиг. 1 в началото на тази статия.

² Arge, S. 1991, p. 106. Някои археолози достигат дори до още по-радикални тези, като твърдят, че е съществувало ранно заселване от около 600 – 650 г., а дори и по-ранно.

³ Сага за фарьорците..., с. 8; The Faroese Saga..., p. 6 – 7; The Saga of Thronð of Gate..., ch. 6. *Snœulfur þreif upp spjót og skaut til Hafgríms. Hafgrímur kom fyrir sig skildi, og stóð þar fast í spjótið, en hann varð ekki sár.*

общо 30 мъже. За разлика от горните примери тук причината била не кръвна или друга семейно-родствена вражда, а заповед на норвежкия владетел. Тронд бил изненадан напълно, тъй като хората на Сигмунд разбили залостената врата на къщата, нахлули и го пленили [**The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 31].

На последно място сред примерите в тази първа група въоръжени сблъсъци бих посочил описаното въоръжено нападение над трима братя търговци и техните хора. Според текста на сагата свободният мъж Торхал бил убит при неясни обстоятелства, а Сигурд обвинил за убийството трима търговци. Последвало незабавно отмъщение, при което Сигурд и неговите хора убили брутално тримата братя търговци, като взели като плячка и компенсация за убития Торхал техния кораб и всички стоки на борда⁴. Без съмнение, описаният случай отразява случай на брутално насилие над чужденци под претекст отмъщение за убийство.

В обобщение можем да отбележим, че въпреки различните причини и поводи посочените примери свидетелстват за присъствието на въоръжени действия и въоръжено насилие в живота на населението на Фарьорите в разглежданата епоха. В същото време наличната информация не позволява да определим честотата и интензивността на този тип действия. По-скоро можем да приемем, че те били сравнително редки явления, които оставяли трайни следи в паметта на поколенията. Освен това някои от описаните примери показват, че причината или поводът не били само кръвна вражда, а често отблъскване на викинги или насилие над търговци-чужденци. Освен това целта на въоръженото действие не била само и единствено физическо нараняване или убийство. В някои случаи това била демонстрация на прогонване или изолиране на поставена извън закона личност или на цяла група. Всичко това дава основание да разграничим описаните примери в две подгрупи: 1) въоръжени демонстрации и действия между фарьорци и 2) въоръжени действия срещу чужденци. Според цитираните примери вторите били по-крвопролитни от първите.

Сражения

„Сага за фарьорците” представя и редица описания на по-малки и по-големи сражения. На първо място сред тях можем да поставим сражения на територията на Фарьорите. Според сагата, в резултат от кръвно-родствена вражда между братята Бресте и Бейне – от една страна, и Хафгрим, Тронд и Тронд – от друга, се разиграл малък, но кървав сблъсък. Бресте и Бейне, които били придружавани от синовете си Сигмунд и Торе, били изненадани на малък остров от Хафгрим, Тронд и Беарне, които били придружени от осем въоръжени мъже. Бресте и Бейне се изкачили на крайбрежна скала със синовете си и първоначално успели да отблъснат нападателите. При втория шурм Хафгрим убил Бресте, а скоро бил убит и Бейне. Според сагата двете момчета – Сигмунд и Торе, били оставени живи [**Сага за фарьорците...**, с. 11; **The Faroese Saga...**, p. 7 – 9; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 7]. Друго малко сражение се състояло при нощно нападение над единадесет мъже. Нападателите, които наброявали 30 въоръжени мъже, не успели да проникнат в къщата и я запалили. В резултат от пожара нападателите започнали да излизат на малки групи, като повечето били избити [**The Faroese Saga...**, p. 7 – 9; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 7]. Друго нападение, което прераснало в истинско малко сражение, било осъществено от Сигмунд, който нападнал Берне с четиридесет въоръжени мъже [**The Faroese Saga...**, p. 25; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 22]. Тъй като последният бил изненадан и пленен, той бил принуден да се присъедини към Сигмунд и заедно с него да нападне Осур на о-в Скувей. Осур бил нападнал от общо деветдесет въоръжени мъже преди разсъмване, като последвало кратко сражение с двама убити. Тъй като Осур и хората му били в своеобразно укрепление, двете страни били принудени да се договорят⁵. Сагата свидетелства също за явния стремеж конфликтът да бъде решен бързо чрез нападение и убийство на противниковия лидер. На следващо място сред малките, но крвопролитни сражения можем да посочим кървав сблъсък в резултат от отвличане на млада жена. Според текста Торкел отвлякъл Рагнахилд и избягал в пустошта заедно с дванадесет млади

⁴ **The Faroese Saga...**, p. 51; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 50. *Taka þeir frændur nú vopn sín, og hefir Sigurður mikla öxi í hendi, og hlaupa ofan til skips, og var Sigurður málóður; hann hleypur þegar út á skipið.*

⁵ **The Faroese Saga...**, p. 25; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 22. *Sigmundur gengur hjá virkinu og lítur á. Hann var svo búinn, að hann hafði hjálm á höfði og gyrður sverði, öx í hendi silfurrekin og snaghyrnd og hið besta vopn, og vafið skafði. Hann var í rauðum kyrtli og brynstakkur léttur um utan, og var það mál vina og óvina að eigi hefði slíkur maður komið í Færeyjar sem hann var.*

мъже. Торалф организира много мъже, за да върне Рагнахилд и успял да открие похитителите. Според сагата се разгоряла истинска битка, в която участвали общо четиридесет и двама мъже, в която паднали ранени общо осемнадесет. Сред тях бил и Торалф, който бил тежко ранен и скоро умрял [**The Faroese Saga...**, p. 13 – 14; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 15]. Въпреки немалкия брой жертви, това сражение определено не може да бъде причислено към най-кървавите и жестоки сблъсъци. Както и при подгрупата на въоръжените сблъсъци, така и при тези малки сражения броят на жертвите все пак бил ограничен.

На първо място сред описаните сражения извън Фарьорските острови можем да посочим битка на Сигмунд срещу викинги в Източното море (Балтийско море). Според текста Сигмунд предприел продължителна морска експедиция, като първоначално отплавал до Норвегия, след това до Дания, а оттам навлязъл в Балтийско море. Сагата описва истинско сражение срещу пет викингски кораба, което протекло на няколко етапа. Като кулминационен момент в битката е описан двубоят между Сигмунд и водача на викингите – Рандвер, който бил убит. Както и в някои от сагите, посветени на норвежки владетели от периода X – XIII в., и тук е описана подялба на плячката и оставане на мястото на битката в следващите дни⁶. Още по-впечатляващо е описанието на сражение между Сигмунд и шведско опълчение. Според текста Сигмунд разорявал шведски територии с 300 воители и пет кораба, но бил принуден да приеме сражението. Тук сагата описва прилагането на специфичен боен строй – боен клин или „свинска зурла“, с помощта на който Сигмунд постигнал победа. Интересно е подробното описание, а също и това, че след като се врязъл в противника и разкъсал неговия строй, този боен клин се разпаднал и всеки започнал да се сражава индивидуално⁷.

Друго подобно описание е това на битка на Сигмунд срещу двама шведски лендмани⁸, които водели десет кораба. Според сагата, Сигмунд повел хората си на абордаж на кораба на единия от лендманите – Вандил, когото лично убил в двубой. Другият лендман – Адил, избягал с пет от корабите от бойното поле⁹. Подобно е и описаното сражение между Сигмунд и Харалд Железния. Според сагата, Сигмунд бил изпратен от ярл Хакон¹⁰ с осем кораба и в края на лятото открил Харалд, който бил пристанал с десет кораба до о-в Ангълси¹¹. Описаното сражение продължило цял ден, а на следващата сутрин Сигмунд и Харалд се договорили да се обединят и да си поделят придобитата плячка в бъдеще¹². Друга описана битка на Сигмунд в чужбина е тази срещу Буе. Според сагата, Сигмунд успял да се качи на кораба на Буе и да го убие в двубой, но бил принуден да отстъпи, тъй като от целия му екипаж от тридесет и един мъже останали само седем. В този смисъл битката завършила също без ясен победител [**The Faroese Saga...**, p. 28; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 27].

Анализът на гореизложените описани сражения води до няколко извода. На първо място, част от информацията е определено недостоверна и копира общи, традиционни характеристики на битките в скандинавския свят от периода X – XIII в. Ярки примери за това са сведенията за десет противникови кораба, численото преимущество на противника и двубоят, който решава изхода на сражението. В

⁶ **The Faroese Saga...**, p. 17; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 18. *Nú tekur Sigmundur drekann til sín og annað skip er eftir varð.*

⁷ **The Faroese Saga...**, p. 18 – 19; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 19. *Mörg eru enn góð til, sagði Sigmundur; “og oftar sigrast þeim eigi vel er fleiri eru saman, ef menn eru skeleggir til móts. Nú skulu vér það ráð taka að fylkja liði voru og gera á svínfylking. Skulu við Þórir frændur vera fremstir, en þá þrír og fimm, en skjaldaðir menn skulu vera út í arma tveim meguum, og ætla eg það ráð vort að vér skulum hlaupa að fylkingu þeirra og víta að vér komimst svo í gegnum, en Svíar munu ekki fastir á velli.* Клинтът бил изграден по следния начин: в челото стояли двама, зад тях – трима, зад тях – петима и т.н., като войните с щитовете били от външната страна.

⁸ Лендманите (старонорв. *lendr maðr*) формирали част от елита в средновековна Скандинавия и заедно с ярлите били най-близките до владетеля лица. Лендманите упражнявали административни и военни задължения в своите територии, а първите сведения за тях датират от XI в.

⁹ **The Faroese Saga...**, p. 20 – 21; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 20. *Nú flýja þeir Aðill á fimm skipum, en fjögur eru eftir og dreki hið fimmta, og drepa þeir hvert mannsbarn er eftir var, en hann hafði drekann með sér og önnur skip.*

¹⁰ Въпросната личност е норвежкият ярл Хакон Сигурдсон, който бил убит през 995 г. След победата си над Харалд Сивото наметало през 970 г., ярл Хакон управлявал голяма част от норвежките земи и бил последният норвежки владетел от езическата епоха. След смъртта му начело на Норвегия застанал Олаф Тригвасон.

¹¹ Ангълси е остров до северозападния бряг на Уелс.

¹² **The Faroese Saga...**, p. 20; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 21. *Nú áttu menn þeirra hlut að með þeim til sættar, og verður það, að þeir sættast og leggja allt herfang sitt saman og herja nú víða um sumarið, og stendur nú fátt við þeim.*

същото време обаче присъстват и елементи, които могат да бъдат приети като достоверни, като свидетелства за войната в този период. Това са битките на борда на корабите в крайбрежни води, предварителният обстрел с камъни и стрели, абордажът на лидерския кораб като кулминация на битката и др. Всичко това представя близки паралели с описанията на сражения в кралските саги на Снори Стурлусон¹³ и свидетелства за силното им влияние върху автора/авторите и текста на „Сага за фарьорците“. Освен това сравнението между описаните сражения на Фарьорите и тези от втората група – в чужбина, показва ясно ограничения, провинциален характер на въоръжените сблъсъци на въпросните острови, които могат да бъдат определени като битки и като елементи на военен конфликт доста условно.

Кораби и екипажи

„Сага за фарьорците“ предоставя множество описания на лодки и кораби, но тук ще спра вниманието си основно на втората категория, тъй като част от военните действия и сражения са свързани с кораби. На първо място бих отбелязал, че въпросните описания представят два, три, пет или десет кораба. В някои от описаните случаи това са кораби с по около 15 мъже на борда [**The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 31], в други – с по около 30, в трети – с 40, а в четвърти – по 50 души в кораб¹⁴. В първия случай е описано изненадващо нападение на Сигмунд срещу Тронд, като първият изминал по вода с 30 мъже през нощта разстояние от около 10 – 15 километра. Ето защо можем да приемем, че тук става въпрос най-вероятно за големи лодки, използвани за придвижване между островите, с места за 8 или 10 гребци¹⁵. Според друго описание Тронд потеглил с два кораба и с 60 мъже към о-в Сцифей, за да нападне и убие Сигмунд. Това навежда на мисълта, че всеки от корабите имал екипаж от около 30 души. Отново плаването и нападението било извършено през нощта и завършило с успех [**The Faroese Saga...**, p. 37; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 37]. Според други описания в „Сага за фарьорците“, някои мореходни кораби имали екипажи от 40 души. Според сагата след края на една зима ярл Хакон дал на Сигмунд дълъг кораб с екипаж от 40 мъже, които били отлъчени от закона и авантюристи¹⁶. Синът на ярла – Ерик, също дал на Сигмунд кораб с екипаж от 40 души¹⁷. Този и други примери водят до предположението, че сведенията за дълги мореходни кораби с екипаж от 40 души са клише, което се използва често. Друг пример е описаното преследване на Сигурд от Лаф, при което първият, макар и ранен се качил на кораба си и отплавал. Лаф се върнал, събрал 80 мъже на борда на два кораба и предприел преследване на отдалечаващия се кораб на Сигурд [**The Faroese Saga...**, p. 58; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 47].

На следващо място бих изтъкнал примери за по-многобройни кораби. В гл. 19 е описан случай, в който Сигмунд влязъл в сражение с 10 шведски кораба, от които два били по-големи и са описани като дракари [**The Faroese Saga...**, p. 19; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 19]. Ако приемем, че числеността на корабите е реална, то без съмнение повечето от тях били по-малки, с екипаж от около 20 – 25 мъже, а двата по-големи – с екипажи от максимум 50 души. В такъв случай общата численост на местното шведско опълчение, свикано да отбие набезите на разбойническия Сигмунд, който имал 5 кораба, варирала между 220 и 300 души. Отново десет кораба откриваме и в следващата гл. 20, която продължава описанието на похода на Сигмунд по шведските брегове. Както и в предния случай, тук отново шведските кораби били предвождани от двама водачи и след смъртта на единия в двубой със Сигмунд, останалите пет шведски кораба се спасили с бягство¹⁸. Тези примери свидетелстват за

¹³ Под този термин изследователите визират сагите от цикъла „Хеймскрингла“ („Земен кръг“), познат в превод на български като „Саги за кралете на Севера“. Вж. **Стюрлюсон, Саги...**

¹⁴ **The Faroese Saga...**, p. 23; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 23. *Skilja nú við svo búið, og fer Sigmundur til skipa sinna, og er svo sagt að fimm tígir manna voru á hvoru skipinu.*

¹⁵ Такива големи лодки позволявали бързо пътуване, тъй като дори при безветрие два екипажа от 8 или 10 души можели да се сменят на греблата. Ето защо изненадващото нападение през нощта изглежда напълно вероятно. Подобни лодки се използват на Фарьорите и в наши дни.

¹⁶ **The Faroese Saga...**, p. 16; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 17. *Líður nú af veturinn, og þá heimtir Sigmundur fram vinnæli Hákonar jarls, en jarl svarar: “Langskip eitt vil eg fá þér og þar á fjóra tigu manna með vopnum, og mun það líð lítt vandað þvi að flestir munu ekki fúsir að fylgja þér, útlendum manni og ókunnum.”*

¹⁷ **The Faroese Saga...**, p. 16; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 17. *Sveinn svarar: “Mér er svo búið eigi jafnhægt um framlögin við vini mína sem þeim feðgum, en þó skal eg fá þér hið þriðja skip og á fjóra tigu manna, og skulu það vera þjónustumenn mínir, og vænti eg að þeir fylgi þér best af þeim mönnum er þér eru fengnir til fylgdar.”*

¹⁸ **The Faroese Saga...**, p. 20 – 21; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 20. *Nú flýja þeir Aðill á fimm skipum, en fjögur eru eftir og dreki hið fimmta, og drepa þeir hvert mannsbarn er eftir var, en hann hafði drekann með sér og önnur skip.*

клише, използвано при описанието на морски викингски експедиции далеч от Фарьорите и най-вероятно не отразяват достоверно действителността.

Що се отнася до числеността на екипажите и размера на описаните морски съдове, то можем да сравним представената информация с открити при археологически разкопки скандинавски плавателни съдове от периода IX – XIII в. Най-големият открит до този момент кораб е този от *Hedeby* (Дания), построен най-вероятно през 985 г. Той е с дължина от 30,9 метра, максимална ширина от 2,6 метра и имал 60 места за гребци, по 30 на всеки борд. Специфичната му конструкция, сравнително малката ширина и ниските бордове сочат, че е бил предназначен за плаване в Балтийско, а не в Северно море [Bill, J. 2012, p. 175]. Сред големите, открити при археологически разкопки кораби е и този от *Gokstad* в Южна Норвегия с дължина от 23 метра, максимална ширина от 5 метра и предполагаем екипаж от около 70 души¹⁹. Приема се, че екипажът на кораба от *Gokstad* варира между 64 и 72 души, но при нужда можел да бъде увеличен до 80–90, докато обикновените бойни кораби били с екипаж от около 35 души²⁰. Подобен на кораба от *Gokstad* е този, открит в *Oseberg* в Южна Норвегия. Той бил с дължина от 21,4 метра, максимална широчина 5,1 метра и с екипаж от 30 гребци [Bruun, P. 1997, p. 1285]. Откритите в *Skuldelev* (Дания) кораби от XI в. показват, че средният боен кораб бил с около 58 – 68 гребци, екипаж между 60–100 души и най-вероятно с по-високи бордове за по-удачен обстрел на противника и защита от вражеските оръжия в началото на битката [Bruun, P. 1997, p. 1285]. Някои от описаните в „Сага за фарьорците“ кораби могат да бъдат сравнени единствено с този от *Oseberg*. От друга страна, посочените по-горе примери могат да бъдат сравнени и с описания на кораби в кралските саги на Снуре Стурлусон, сред които откриваме и такива с екипаж от 20–25 гребци и максимален екипаж от 40–50 мъже. Ето защо достигаме до извода, че най-често използвани от фарьорците по-големи плавателни съдове били т.н. *snekkja* (екипаж от 20–25 души) и *karvi* (екипаж от 15–25 души). Посочените в сагата сведения за екипажи от 40–50 души навеждат и на мисълта за т. нар. *skeip* с екипаж до 70–80 души, но това е малко вероятно. Пример за такъв кораб е *Skuldelev 2* с дължина от 30 м, построен около 1042 г. и *Roskilde 6* с дължина от 37 м и построен около 1025 г. Все пак „Сага за фарьорците“ описва по-скоро *snekkja* и *karvi* с преувеличени по численост екипажи.

Гореизложеното дава основание за извода, че информацията за лодките, корабите и техните екипажи е отчасти достоверна и представя някои реално съществували плавателни съдове от Скандинавия, Северно море и Северния Атлантик през въпросния период.

Въоръжението

Друг интересен аспект в анализа на въоръжените действия и войната в сагата е въоръжението. Анализирайки честотата на срещаните в сагата нападателни оръжия, на първо място са определено мечът и бойната секира. Представяйки нападението на Сигмунд над Осур на о-в Скувей, текстът представя първия въоръжен с меч в ножница и с украсена със сребро бойна брадва²¹. В друго описание Сигмунд също е представен въоръжен с брадва и копие със странично острие (или сърп) [The Saga of Thronð of Gate..., ch. 47]. Описание на голяма бойна брадва откриваме също в гл. 48, където е представена група от 30 въоръжени мъже²², както и в гл. 50, където Сигурд е с такова оръжие при

¹⁹ Museum of Cultural History: The Viking Ship Museum, pass.

²⁰ Rodgers, W., p. 75. Авторът отбелязва, че в сагите откриваме информация за екипаж от 80 души в кораб с 20 места за гребци, но това е само при кратки преходи вътре във фиордите, т.е. в спокойни води при бързо придвижване, чрез постоянно гребане на смени с цел изненада на противника. В този смисъл не можем да определим точни екипажи на различните по размер бойни кораби, тъй като те варирали в зависимост от конкретния случай и обстоятелства. По-скоро може да се определи минималният брой хора за веслата. Бих отбелязал, че макар и повечето изследователи да посочват численост на екипажа, в повечето случаи тя остава в сферата на хипотезата, тъй като единствените сигурни данни са тези за местата за гребци. В този смисъл могат да бъдат приети два основни термина – *екипаж от гребци* и *максимален екипаж*. Втората категория е трудно определима, но именно тук сагите са един от малкото и ценни източници на информация.

²¹ The Faroese Saga..., p. 25; The Saga of Thronð of Gate..., ch. 22. *Sigmundur gengur hjá virkinu og lítur á. Hann var svo búinn, að hann hafði hjálm á höfði og gyrður sverði, öx í hendi silfurrekin og snaghyrnd og hið besta vopn, og vafið skaftið. Hann var í raudum kyrtli og brynstakkur létur um utan, og var það mál vina og óvina að eigi hefði slíkur maður komið í Færeyjar sem hann var.*

²² The Faroese Saga..., p. 48 – 49; The Saga of Thronð of Gate..., ch. 26. *Nú er það einn dag að þeir Gilli og Leifur ganga frá búðum sínum á eina hæð er var á eyjunni og talast þar við. Og nú sjá þeir austur á eyna undir sólina, að á*

нападението над тримата братя търговци. Другите двама нападатели – Торд и Геат Червенокосия, били въоръжени с меч и секира²³. В друго описание от сагата Сигурд е представен въоръжен с меч в ножница, а в последвалите действия е споменат и друг меч²⁴. Продължавайки с нападателните оръжия, бих отбелязал рядкото срещане на копието и едно известие за алебарда (*höggspjót*)²⁵. Също така впечатлява честото посочване на стрели и камъни като нападателно оръжие, използвано в началото на битките [**The Faroese Saga...**, p. 17; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 18].

Спирайки се на описаното защитно въоръжение, на първо място трябва да поставим щита, който се среща в почти всички описани въоръжени действия, сблъсъци и битки. При описаната в гл. 48 въоръжена демонстрация на Тронд, който изненадал Лаф и Гиле с тридесет въоръжени мъже, са представени детайлно няколко щита. Един бил оцветен наполовина в син и наполовина в златен цвят, друг бил червен, а трети – също червен с изобразено човешко лице [**The Faroese Saga...**, p. 48 – 49; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 26]. Макар и рядко, „Сага за фарьорците“ свидетелства и за шлемове и ризници. При нападението си над Осур Сигурд бил въоръжен с шлем, облечен в червена дреха и с ризница върху нея. Цялото описание внушава, че той изглеждал впечатляващо, т.е. може да приемем, че останалите са били въоръжени далеч по-оскъдно²⁶. Според друго описание от сагата Сигурд бил с червена дреха, синьо наметало и с шлем на главата. Въпреки че според текста останалите дванадесет войни също били добре въоръжени, не е отбелязано конкретно никакво защитно въоръжение²⁷. Сред редките описания на елементи на защитно въоръжение е и това от гл. 48, което представя шлем [**The Faroese Saga...**, p. 48 – 49; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 26]. В обобщение бих посочил, че в сагата откриваме само две описания на ризница, а също така твърде редки свидетелства за шлемове. Смятам, че това е обективно отражение на защитното въоръжение. По-честото представяне на щитове свидетелства за използването му като основно защитно средство във въоръжените сблъсъци. Що се отнася до представените нападателни оръжия, на първо място са мечът и бойната брадва, като бих подчертал отново честото споменаване на камъни, което свидетелства косвено за масово използване на прашката при въоръжени сблъсъци и сражения.

Тъй като свидетелствата за въоръжението в „Сага за фарьорците“ кореспондира пряко с описанията в други писмени свидетелства от епохата, можем да прокараме своеобразен паралел с оръжията и въоръжението в исландски саги²⁸. Изследването на честотата на използване на видове нападателни

höfða þann er þar var ganga upp menn eigi allfáir; þar til er þeir sjá þrjá tigu manna. Þar blika við sólskininu skildir fagrir og hjálmur skrautlegir; öxar og spjót, og var það lið hið harðlegsta. Þeir sjá að maður gekk fyrir; mikill og vasklegur; í rauðum kyrtli og hafði háflitan skjöld, blán og gulan, hjálm á höfði og höggspjót mikið í hendi. Þeir þóttust þar kenna Sigurð Þorláksson. Þar gekk maður hið næsta honum, þreklegur; í rauðum kyrtli og hafði rauðan skjöld. Að visu þóttust þeir þenna kenna, að þar var Þórður lági. Hinn þriði maður hafði rauðan skjöld, og dreginn á mannfái, og mikla öxi í hendi. Þar var Gautur rauði.

²³ **The Faroese Saga...**, p. 51; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 50. *Taka þeir frændur nú vopn sín, og hefir Sigurður mikla öxi í hendi, og hlaupa ofan til skips, og var Sigurður málóður; hann hleypur þegar út á skipið.*

²⁴ **The Faroese Saga...**, p. 57; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 47. *Sigurður gengur upp á eyna. Hann var í rauðum kyrtli og hafði tuglamöttul blán á herðum sér. Hann var gyrður sverði og hafði hjálm á höfði.*

²⁵ **The Faroese Saga...**, p. 48 – 48; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 26. *Nú er það einn dag að þeir Gilli og Leifur ganga frá búðum sínum á eina hæð er var á eyjunni og talast þar við. Og nú sjá þeir austur á eyna undir sólina, að á höfða þann er þar var ganga upp menn eigi allfáir; þar til er þeir sjá þrjá tigu manna. Þar blika við sólskininu skildir fagrir og hjálmur skrautlegir; öxar og spjót, og var það lið hið harðlegsta. Þeir sjá að maður gekk fyrir; mikill og vasklegur; í rauðum kyrtli og hafði háflitan skjöld, blán og gulan, hjálm á höfði og höggspjót mikið í hendi. Þeir þóttust þar kenna Sigurð Þorláksson. Þar gekk maður hið næsta honum, þreklegur; í rauðum kyrtli og hafði rauðan skjöld. Að visu þóttust þeir þenna kenna, að þar var Þórður lági. Hinn þriði maður hafði rauðan skjöld, og dreginn á mannfái, og mikla öxi í hendi. Þar var Gautur rauði.*

²⁶ **The Faroese Saga...**, p. 25; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 22. *...Sigmundur gengur hjá virkinu og lítur á. Hann var svo búinn, að hann hafði hjálm á höfði og gyrður sverði, öx í hendi silfurrekin og snaghyrnd og hið besta vopn, og vafið skaftið. Hann var í rauðum kyrtli og brynstakkur léttur um utan, og var það mál vina og óvina að eigi hefði slíkur maður komið í Færeyjar sem hann var.*

²⁷ **The Faroese Saga...**, p. 57; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 47. *Sigurður gengur upp á eyna. Hann var í rauðum kyrtli og hafði tuglamöttul blán á herðum sér. Hann var gyrður sverði og hafði hjálm á höfði.*

²⁸ Исландските саги или по-точно саги за исландците (*Íslendingasögur*) датират от XIII – XIV в., но описват личности и събития от периода X – XI в. В тях присъстват множество описания на въоръжени конфликти между личности, семейства, родове и цели кланове, но тези въоръжени действия трудно могат да бъдат определени като класическа война, тъй като характерът и мащабите им се различават от войната в средновековна Европа. Ето защо много от изследователите определят тези конфликти като кръвни вражди или родови войни.

оръжия в исландски саги показва следната картина. На първо място е мечът, чиито описания варират от 35% от всички оръжия в ранните саги до 50% в късните саги. На следващо място е копието, чиято честота на използване в сагите е между 25 и 30%, следвано от бойната секира с честота на срещане в текстовете между 14 и 22%. Всичко това представя една по-различна картина от гореописаната, което свидетелства за специфични особености на въоръжението в „Сага за фарьорците“. На следващо място, по-рядкото използване на защитно въоръжение като шлем и ризница може да бъде обяснено със специфичния, „провинциален“ характер и ограничените по мащаб въоръжени действия на Фарьорите.

Жертви и загуби

Анализът на информацията за жертвите и загубите при въоръжени действия в „Сага за фарьорците“ води до обособяването на две подгрупи: загуби в ранени и загуби в убити. Към първата група можем да отбележим описание на сражение, в което участвали общо 42 души, от които 18 били ранени тежко [**The Faroese Saga...**, p. 13 – 14; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 15]. В друго описание на битка между Сигмунд и викинги в Източното море откриваме свидетелство за ранени, за които били положени грижи и били оставени в спокойствие две или три нощи след битката²⁹.

На следващо място бих отбелязал описанията на загуби в убити, които според сагата варират от един до няколко десетки и дори до стотици. Според текста при въоръжен сблъсък между Тронд, който водел дванадесет въоръжени мъже, и Сигмунд, който бил придружен от Туре, паднал един убит от хората на Тронд [**The Faroese Saga...**, p. 35 – 36; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 35]. Също една жертва било следствието от малка битка между 42 мъже, в която 18 били сериозно ранени, като един от тях – Торкел, починал от раните си [**The Faroese Saga...**, p. 13 – 14; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 15]. Една жертва в лицето на Сигурд паднала и при въоръжения сблъсък между първия и Лаф [**The Faroese Saga...**, p. 58; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 47]. Въпреки че в този конфликт били ангажирани не по-малко от 100 души, смъртта на единствената жертва прекратила ескалиращото насилие. Сред примерите за малобройни жертви е и нападението на Сигмунд над Осур, при което последвало кратко сражение с двама убити³⁰.

В някои от описаните сблъсъци са посочени три или четири жертви³¹. При втория случай сражаващите се били общо 20, което означава, че процентът на жертвите бил 25%. Още по-висок процент наблюдаваме и в описание на малко сражение между братята Бресте и Бейне, и Хафгрим, Тронд и Беарне. В описания сблъсък участвали общо 14 въоръжени мъже, а жертвите били седем [**The Faroese Saga...**, p. 7 – 9; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 7]. Това означава че убитите били 35% от сражаващите се, което е изключително висок процент на загуби. Подобен кръвопролитен сблъсък е и описаното нападение на 30 въоръжени мъже над 11 противници, при което жертвите от двете страни били седем или осем [**The Faroese Saga...**, p. 7 – 9; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 7]. В случая жертвите съставлявали 17–18% от участващите. При подобно изненадващо нападение на Тронд над Сигмунд участващите от двете страни били не по-малко от 80 души [**The Faroese Saga...**, p. 36; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 37]. Както и в предходния пример, тук броят на жертвите наброявал също 7 или 8 души, което в случая означава 8–10% от сражаващите се. Друг пример за изключително висок процент на убити в сражение е сражение между Сигмунд и Буе на кораби, в което отново откриваме описание на решителен двубой между водачите на двете страни. Въпреки основателните съмнения относно този често срещан и явно недостоверен елемент, внимание заслужава това, че при атакуването на кораба на Буе Сигмунд загубил 31 мъже от общо 38 и бил принуден да се завърне на кораба си [**The Faroese Saga...**, p. 28; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 27]. Изчислявайки описаната обща численост на

²⁹ **The Faroese Saga...**, p. 17; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 18. *Nú tekur Sigmundur drekann til sín og annað skip er eftir varð.* Тук можем да прокараме паралел с описанието на битката при Стиклестада от 29.07.1030 г., според което много от сражаващите се останали на бойното поле няколко дни след битката, за да превържат и да се погрижат за ранените роднини и приятели.

³⁰ **The Faroese Saga...**, p. 25; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 22. *...Sigmundur gengur hjá virkinu og lítur á. Hann var svo búinn, að hann hafði hjálm á höfði og gyrður sverði, öx í hendi silfurrekin og snaghyrnd og hið besta vopn, og vafið skaftið. Hann var í rauðum kyrtli og brynstakkur léttur um utan, og var það mál vina og óvina að eigi hefði slíkur maður komið í Færeyjar sem hann var.*

³¹ **The Faroese Saga...**, p. 51; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 50. *Taka þeir frændur nú vopn sín, og hefðir Sigurður mikla öxi í hendi, og hlaupa ofan til skips, og var Sigurður málöður; hann hleypur þegar út á skipið.*

двете страни и жертвите, достигаме до извода за 26% жертви. Естествено, трябва да приемем, че процентът на умрелите по време и след битката бил по-нисък, тъй като част от ранените оцелели.

В друго описание на битка в Източното море Сигмунд загубил в битка 30 от хората си³². Съдейки по това, че Сигмунд имал три кораба, то предполагаемата численост на неговите воители е около 120–150 души. В такъв случай посочените загуби възлизат на около 20–25% убити и тежко ранени в една битка. В друго описание на сражение на Сигмунд срещу двама шведски лендмани сагата посочва изключително голям брой жертви – не по-малко от 100³³, но това е твърде спорно.

В обобщение бих отбелязал, че описаните жертви във въоръжените сблъсъци варират често между 8–10% и достигат понякога до 35%. Анализирайки всички описани примери, достигаме до заключението, че описаните сражения и жертви, свързани с действията на Сигмунд в чужбина, пораждават основателни съмнения. Смятам, че като по-достовърни могат да бъдат приети примерите от териториите на Фарьорите, при които можем да разграничим две групи в зависимост от процента на жертвите. В първата група можем да поставим въоръжени сблъсъци с ограничен брой жертви – между 2 до 10% от всички участващи, а във втората група – въоръжени сблъсъци и нападения с изключително висок процент – между 17% и 35% убити. Трябва да подчертая също, че въпреки стряскащия процент на втората група, описаните примери звучат реалистично, тъй като често жертвите са посочени поименно. Сравнявайки тази картина със загубите при въоръжени конфликти в кралските саги на Снуре Стурлусон, достигаме до извода за наличието на общи характеристики. Както в кралските саги, така и в „Сага за фарьорците“ най-кръвопролитни били въоръжените сблъсъци между малки групи. В повечето от случаите това лишавало победената страна от възможност за бягство и спасение, което водело до изключително кървави последствия. Малката численост на победената страна позволявала на победителя максимално ефективно обкръжение или преследване, което водело и до изключително висок процент на убитите на фона на общата численост на участващите.

Плячката

„Сага за фарьорците“ представя оскъдни сведения за придобиване на плячка в резултат от въоръжени сблъсъци и сражения. Като изключим описанието на нападението и убийството на двама братя търговци от Сигмунд и неговите хора, останалите малобройни примери са свързани с действията на последния в чужбина. Според сагата след битката срещу петте викингски кораба в Източното море, Сигмунд и неговите воители придобили плячка, която била в оръжие, ценности и други неща [**The Faroese Saga...**, p. 17; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 18]. Не бива да пропускаме и пленените противникови кораби, които били най-ценната част от плячката. Друг интересен пример е описанието на експедицията на Сигмунд срещу Харалд Железния – враг на ярл Хакон. Според сагата битката между Сигмунд и Харалд била равностойна и двете страни се помирили. Част от това помирение била и договорката да действат заедно и да поделят плячката³⁴.

Тези малобройни примери предоставят оскъдна и неубедителна информация, която не позволява истински анализ. Без съмнение, плячката съпътствала всички въоръжени действия, но придобиването ѝ било естествено право на победителя и не привличало вниманието на авторите на сагите.

Укрепленията

Оскъдна е и информацията за укрепленията в разглежданата сага. Сред тези оскъдни описания бих отбелязал нападението на Сигмунд над Осур, който живеел на о-в Скувей. Според сагата самият остров имал характера на укрепление, тъй като бил трудно достъпен, със стръмни склонове и към вътрешността му водела само тясна пътека. Отбраната на тази пътека можела да бъде осъществена от няколко въоръжени мъже и това създавало непреодолими трудности дори на многобройни

³² **The Faroese Saga...**, p. 17; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 18. *Nú tekur Sigmundur drekann til sín og annað skip er eftir varð.*

³³ **The Faroese Saga...**, p. 20–21; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 20. *Nú flýja þeir Aðill á fimm skipum, en fjögur eru eftir og dreki hið fimmta, og drepa þeir hvert mannsbarn er eftir var; en hann hafði drekann með sér og önnur skip.*

³⁴ **The Faroese Saga...**, p. 20; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 21. *Nú áttu menn þeirra hlut að með þeim til sættar; og verður það, að þeir sættast og leggja allt herfang sitt saman og herja nú víða um sumarið, og stendur nú fátt við þeim.*

нападатели³⁵. Освен това Осур имал изградено землено-каменно укрепление, което най-вероятно било от ров и стръмен, но не много висок вал. Тази информация кореспондира пряко със сагите от „Хеймскрингла“, където са описани подобни съоръжения (*virki*), изградени от торф, камък и дърво, като винаги се описва и дълбок ров около укреплението. Оскъдните данни в „Сага за фарьорците“ свидетелстват за подобна традиция.

Помирението и мирът

На последно място в анализа на сагата бих отбелязал примерите за помирение и мир между враждуващи и сражаващи се страни. Интересно е да отбележим, че мирът в „Сага за фарьорците“ има няколко аспекта, категории. На първо място разказът представя мира като период на спокойствие, на липса на насилие и престъпления на островната група [**The Faroese Saga...**, p. 27; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 26]. На следващо са примерите на семейно и родово помирение след извършено престъпление и отнет живот. След нападението и убийството на Осур на о-в Скувей Сигмунд поискал помирение с родственика на Осур – Тронд, но чрез посредничеството на ярл Хакон. Така между Сигмунд и Тронд били разменени пратеничества и в крайна сметка бил сключен мир на среща на мястото на свикване на съда – Торшхофн на о-в Строймбой. Освен двамата помиряващи се, присъствали и много хора от двете страни, които явно имали ролята на свидетели и гарант³⁶. Друг пример за помирение откриваме в гл. 39, която описва следния случай. След смъртта на Сигмунд от ръката на Лаф Осурсон изминали две или три години, в които вдовицата на Сигмунд отхвърляла предложението за помирение. Въпреки, че след смъртта на Сигмунд, Тронд и Лаф били фактически господари на Фарьорите, те искали помирение. Според текста, последните се страхували от подрастващите синове на Сигмунд, които имали влиятелни приятели и защитници в Норвегия³⁷. Тронд отправил поредно предложение за помирение със семейството на убития Сигмунд, като поискал Лаф да се ожени за дъщерята на Сигмунд – Тора. Тя поставила условие – Лаф да се закълне, че не е организиран целенасочено убийството на баща ѝ, както и да разкрие кой е виновен за неговата смърт. Тронд и Лаф поели обещание и така било постигнато помирение. На последно място, сред примерите за възстановяване на мира можем да посочим помирение между ярл Хакон и Харалд Железния. То било осъществено с посредничеството на Сигмунд, който използвал добрите си връзки с двамата и успял да договори компромисни условия за мир³⁸.

В обобщение, оскъдните примери свидетелстват, че помирението между враждуващи личности, семейства и родствено-приятелски групи е основната форма на мир в „Сага за фарьорците“. Дори и в случая с ярл Хакон и Харалд Железния, прекратяването на въоръжените действия между двете страни имало характер на лично помирение въпреки значителната власт и важната политическа роля на ярла в Норвегия.

Заклучение

Всичко изложено по-горе може да бъде обобщено в няколко основни извода. На първо място, въоръжените действия, сблъсъци и сражения в „Сага за фарьорците“ могат да бъдат типологизирани в зависимост от мястото на провеждане: на територията на островите и в чужбина. Първата категория, която бих определил като въоръжени кръвно-родствени сблъсъци или частни войни, може да бъде

³⁵ **The Faroese Saga...**, p. 22; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 22. *Frétt höfðu þeir Færeyingar til Sigmundar, að hann er frægur maður, og höfðu viðbúnað mikinn. Össur lét gera virki um bæinn í Skúfey og var þar lengstum. Skúfey er svo háttad, að hún er svo brött að þar er hið besta vígi; er þar ein uppganga, og svo segja þeir að eigi mun eyin sótt verða ef fyrir eru tuttugu karlar eða þrír tigur, að aldri komi svo margur til að sótt verði.*

³⁶ **The Faroese Saga...**, p. 26; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 24. *Nú fara orð milli þeirra Sigmundar og Þrándar til sættar, og verður gríðum á komið og fundur stefndur með þeim í Straumsey í Þórshöfn, þar er þingstöð þeirra var Færeyinga. Þar koma þeir Sigmundur og Þrándur og fjölmenni mikið, og er Þrándur hinn kátasti. Er nú talað um sættir.*

³⁷ Всъщност Тронд е представен като помирител и в други глави от тази сага.

³⁸ **The Faroese Saga...**, p. 21; **The Saga of Thronð of Gate...**, ch. 21. *Nú ganga jarlsmenn til Sigmundar og segja honum þetta, og nú gengur Sigmundur til jarls og fagnar jarl honum nú fyrri og sagði að þeir skulu að þessu sættast sem hann bauð fyrri; - “vil eg þig eigi brottu frá mér.” Tók Sigmundur þá gríð og sætt þessa af Hákonu jarli til handa Harald, og fer Sigmundur nú að finna Harald og segir honum nú svo búið, að sættin er ráðin. Haraldur kvað illt mundu að trúa honum, en þó fóru þeir á fund jarls og sættust að þessu.”*

разделена на две подкатегории: 1) кръвни отмъщения или частни войни, 2) въоръжени действия с ограничен характер и такива, провокирани от намесата на външен авторитет (норвежки ярл или конунг). Обобщавайки анализа на представените сражения, бих подчертал отново наличието на редица сходни и схематични елементи, които пораждават съмнение в достоверността на описанието. Въпреки това сравнителният анализ може да достигне до по-надежден пласт на информация, най-вече при описанието на въоръжени сблъсъци и малки битки на Фарьорските острови. Подобен е и изводът за числеността на жертвите в сблъсъците и битките. И тук информацията, касаеща жертвите в конфликти на островите, изпъква като по-детайлна и определено по-реалистична. Тук бих подчертал отново, че тези въоръжени сблъсъци на Фарьорите могат да бъдат определени и като част от военни конфликти доста условно и с известни уточнения.

Сред специфичните характеристики на въоръжените конфликти в „Сага за фарьорците“ е също въоръжението, чиято честота на отбелязване се различава от други скандинавски саги. Представената картина е обективно отражение на въоръжението на Фарьорите, сред което преобладавали мечът, бойната брадва и щитът, а други елементи на нападателно и защитно въоръжение като копието, алебардата, лъкът, шлемът и ризницата били рядко срещани. Що се отнася до крайния анализ на жертвите в описаните въоръжени конфликти, то и тук по-достоверни са сведенията, свързани с Фарьорите, а не тези за действията в чужбина. Бих подчертал отново, че сведенията за изключително висок процент на жертви при сблъсъци между малко на брой воюващи, кореспондират с други скандинавски саги и отразяват обективни реалности на семейно-родовите конфликти и кръвните вражди.

За разлика от въоръженото насилие, сблъсъците и военните действия, мирът присъства рядко в изследвания текст и носи характер най-вече на помирение между враждуващи и воюващи личности и техните родствено-приятелски кръгове. В този смисъл мирът в „Сага за фарьорците“ трябва да бъде разглеждан като частно, регионално и изолирано, а не като цялостно обществено-политическо състояние. В заключение бих отбелязал, че представените и анализирани въоръжени действия, сблъсъци и конфликти са ценен източник на информация за историята на островните общности в Северния Атлантик.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Извори:

Сага за фарьорците... – Сага за фарьорците (Færeyinga saga). Превод и предговор Ивелин А. Иванов. Велико Търново: Унив. изд. „Св. св. Кирил и Методий“, 2017. [Saga za faryortsite (Færeyinga saga). Prevod i predgovor Ivelin A. Ivanov. Veliko Tarnovo: Univ. izd. „Sv. Sv. Kiril i Metodiy“, 2017.]

Стюрълюсон, Саги... – Снуре Стюрълюсон. Саги за кралете на Севера. Т. 1, 2. София: Военно издателство, 2003. [Snure Styurlyuson. Sagi za kralete na Severa. T. 1, 2. Sofia: Voенno izdatelstvo, 2003.]

Jackson, A. 1976 – A. Jackson. Faroese Folk-Tales. – In: Folklore, Vol. 87, № 1, 1976.

The Faroese Saga... – The Faroese Saga. Freely translated with maps and genealogical tables. Young, G. V. C. and Cynthia R. Clewer (transl.). Belfast: Century Services, 1973.

The Saga of Thronð of Gate... – The Saga of Thronð of Gate. Transl. by F. York Powell, from the original “Færeyinga saga”. 1896 < http://www.sagadb.org/faereyinga_saga.en (достъпен 03.01.2015) >.

Изследвания:

Arge, S. 1991 – S. Arge. The Landnám in the Faroes. – Arctic Anthropology, Vol. 28, No. 2, 1991.

Arge, S. 1993 – S. Arge. On the landnam of the Faroe Islands. – In: Batey, C. E., Jesch, J., and Morris, C. D. (eds.). The Viking Age in Caithness, Orkney and the North Atlantic. Edinburgh University Press, 1993.

Arge, S., Sveinbjarnardýttir, G., Edwards, K., Buckland, P. 2005 – S. Arge, G. Sveinbjarnardýttir, K. Edwards, P. Buckland. Viking and medieval settlement in the Faroes: People, place, and environment. – Human Ecology, vol. 33, N 5, 2005.

Bill, J. 2012 – J. Bill. Viking ships and the sea. – In: The Viking world. Routledge, 2012.

Brandt, J., Guttesen, R. 1978 – J. Brandt, R. Guttesen. Population and climate in the development of the Faroese peasant society. Det Danske Meteorologiske Institut Klimatologiske Meddelelser, No. 4, 1978.

Brandt, J., Guttesen, R. 1979 – J. Brandt, R. Guttesen. Changes of the rural landscape on the Faroe Islands in the Middle Ages. – In: Collected papers presented at the Permanent European Conference for the Study of the Rural Landscape. Roskilde, 1979.

- Bruun, P.** 1997 – P. Bruun. The Viking Ship. – In: Journal of Coastal Research, Vol. 13, No. 4, 1997.
- Christensen, A.** 2000 – A. Christensen. Ships and navigation. – In : Vikings. The North Atlantic Saga, Smithsonian Institution Press, Washington and London, 2000.
- Dahl, S.** 1961 – 1965 – S. Dahl. A survey of archeological investigations in the Faroes. – In: Fourth Viking Congress, York 1961, Edinburgh 1965.
- Dahl, S.** 1970 – S. Dahl. The Norse settlement of the Faroe Islands. – Medieval Archaeology, No. 14, 1970.
- Edwards, K.** 2005 – Kevin Edwards. “On the Windy Edge of Nothing”: A Historical Human Ecology of the Faroe Islands. – In: Human Ecology, Vol. 33, No. 5, 2005.
- Hansen, S.** 1991 – S. Hansen. Toftanes: A Faroese Viking Age farmstead from the 9th – 10th century. – Acta Archaeologica, No 61, 1991.
- Jorgensen, T.** 2004 – T. Jorgensen, H. N. Buttenschon. The origin of the isolated population of the Faroe Islands investigated using Y chromosomal markers. – Human Genetics, No. 115, 2004.
- Linklater, E.** 1948 – E. Linklater. Foreword. – In: Williamson, K. The Atlantic Islands: A Study of the Faeroe Life and Scene. London: Collins, 1948.
- MacDonald, A.** 2002 – A. MacDonald. The papar and some problems: a brief review. – St. John’s House Papers, No. 10, 2002.
- McGovern, Th., Bigelow, G., Amorosi, Th., Russell, D.** 1988 – Th. McGovern, G. Bigelow, Th. Amorosi, D. Russell. Northern Islands, Human Error, and Environmental Degradation: A View of Social and Ecological Change in the Medieval North Atlantic. – In: Human Ecology, Vol. 16, No. 3, 1988.
- Museum of Cultural History: The Viking Ship Museum.** – Museum of Cultural History: The Viking Ship Museum – <http://www.khm.uio.no/english/visit-us/viking-ship-museum/index.html> (доступен 19.05.2015).
- Nolsøe, M.** 1972 – M. Nolsøe. Some Problems concerning the Development of the Faroese Heroic Ballad. – Jahrbuch für Volksliedforschung, 17. Jahrg., 1972.
- Ritchie, A.** 1977 – A. Ritchie. Excavation of Pictish and Viking-Age Farmsteads at Buckquoy, Orkney. – In: Proceedings of the Society of Antiquaries of Scotland, No. 108, 1977.
- Small, A.** 1969 – A. Small. The distribution of settlement in Shetland and Faroe in Viking times. – In: Saga-Book of the Viking Society, No. 17, 1969.
- Vickers, K., Bending, J., Buckland, P., Edwards, K., Hansen, S., Cook, G.** 2005 – K. Vickers, J. Bending, P. Buckland, K. Edwards, S. Hansen, G. Cook. Toftanes: The Paleoecology of a Faroese Landnám Farm. – In: Human Ecology, Vol. 33, No. 5, Oct., 2005.
- Young, G.** 1979 – G. Young. From the Vikings to the Reformation. A Chronicle of the Faroe Islands up to 1538. Isle of Man, 1979.